

*Жадан Т.А.
старший викладач кафедри «Економічного аналізу та обліку»
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ

Сучасний стан розвитку світової та національної економіки засвідчує, що агропромисловий потенціал України може гарантувати не лише продовольчу безпеку, але й зробити Україну одним з найважливіших учасників глобального продовольчого ринку. Досягнення цієї мети вимагає підвищення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції на основі прискореного, збалансованого і динамічного розвитку галузей АПК, зокрема, олійно-жирової, пошуку нових шляхів та вдосконалення існуючих інструментів її державного регулювання і підтримки. Особливо місце в цьому процесі належить вдосконаленню теоретико-методологічних засад прогнозування розвитку олійно-жирової галузі як важливого елементу державної регуляторної політики, оскільки саме прогноз дає змогу визначити тенденції, закономірності та стратегічну спрямованість розвитку галузі, цільовий характер її структурної перебудови, пропорційність та збалансованість відтворювальних процесів галузі.

Формування теоретико-методологічних засад прогнозування розвитку олійно-жирової галузі потребує уточнення понятійно-категоріального апарату. Як свідчить огляд наукової літератури, єдиної думки щодо сутності терміну «прогнозування» в науковому світі не існує. Воно уточнюється, деталізується, конкретизується відповідно до завдання дослідження того чи іншого науковця. На підставі дослідження та узагальнення існуючих поглядів можна виокремити п'ять підходів до розуміння сутності терміну «прогнозування»: 1) як визначення тенденцій і перспектив розвитку об'єктів, процесів або явищ (генетичний (пошуковий) підхід); 2) як визначення шляхів і термінів досягнення очікуваного стану об'єктів, процесів або явищ у майбутньому (нормативний (цільовий) підхід); 3) комплексний підхід (поєднання генетичного та нормативного підходів); 4) як процес розроблення (формування) прогнозу; 5) як ототожнення зі схожим поняттям «передбачення».

Дослідження сутності терміну «прогнозування» з позиції різних поглядів дозволяє сформувати авторську точку зору, згідно якої під прогнозуванням розвитку олійно-жирової галузі слід розуміти процес наукового обґрунтування майбутнього переходу галузі в якісно новий, більш досконалий стан при умові, що виявлені основні чинники, закономірності, тенденції її минулого і теперішнього стану збережуться на період упередження, та (або)

визначення альтернативних шляхів і термінів досягнення очікуваного стану галузі у майбутньому на підставі визначених цілей.

Для здійснення прогнозування розвитку олійно-жирової галузі має забезпечуватись єдина методологія. Методологія прогнозування розвитку олійно-жирової галузі визначає основні принципи, підходи, методи і методики розробки і обґрунтування прогнозів, розкриває і характеризує логіку їх формування та здійснення.

Загальнометодологічний підхід к дослідженню соціально-економічних процесів визначає діалектичний метод, який дозволяє проникати в суть досліджуваних явищ і фактів, які відносяться к досліджуваним об'єктам, встановлювати зв'язки між явищами. Він реалізується на підставі як загальнонаукових підходів і методів дослідження, так і специфічних [1, с. 36].

Як свідчить огляд наукової літератури, найбільш поширенішими загальними підходами до прогнозування соціально-економічних процесів є генетичний (інша назва: пошуковий, дослідницький, історичний, трендовий, ресурсний і т.п.) та нормативний (цільовий) та їх поєднання у вигляді комплексного підходу.

Побудова ефективного механізму державної підтримки розвитку олійно-жирової галузі потребує пошуку можливих шляхів, заходів та умов досягнення бажаного стану галузі, а, отже, не виключає використання і генетичного (пошукового), і нормативного (цільового) підходу до прогнозування. Оскільки за допомогою генетичного підходу виявляються проблеми олійно-жирової галузі, які потребують свого вирішення. А нормативний підхід визначає умови реалізації заходів державної підтримки.

Найважливішим складовим елементом методології прогнозування розвитку олійно-жирової галузі є методологічні принципи - початкові положення, основоположні правила формування і обґрунтування прогнозів, що забезпечують їх цілеспрямованість, цілісність, структуру і логіку. Огляд наукової літератури та узагальнення існуючих поглядів дозволяє нам виділити основні принципи прогнозування розвитку олійно-жирової галузі: наукової обґрунтованості, цілеспрямованості і пріоритетності, альтернативності, системності, безперервності, комплексності, адекватності, збалансованості і пропорційності, принцип поєднання галузевого і регіонального аспектів прогнозування, достовірності і верифікованості. Вказані принципи прогнозування є основними (але не вичерпними) і лежать в основі методів і моделей прогнозування. Вони взаємозв'язані, і їх вибіркове використання неможливе.

Прогнозування розвитку олійно-жирової галузі передбачає систему наукових доказів, використання ряду методів і прийомів, які характеризуються різним ступенем формалізації. Під методом прогнозування розуміється прийом, спосіб, за допомогою якого на основі

аналізу ретроспективних даних, екзогенних (зовнішніх) та ендогенних (внутрішніх) зв'язків об'єкту прогнозування можна отримати уявлення про його можливий стан у майбутньому [2, с. 150].

Як зазначають Борисевич В.І., Кандаурова Г.О., Кандауров М.М., Антонова Н.Б., Важинський Ф.А., Коломієць І.Ф., Білоног Т.В. в даний час за оцінкою спеціалістів нараховується понад 150 методів прогнозування, хоча на практиці використовується лише близько 10 - 15 [1, с. 58; 2, с. 150; 3; 4]. Огляд наукової літератури свідчить про наявність різноманітних класифікаційних ознак методів прогнозування. Так, Пенькова О.Г. виділяє сім груп методів прогнозування: методи аналізу, економіко-статистичні, розрахунково-аналітичні, методи факторного прогнозування, економіко-математичні, евристичні, мультимодельний метод [5]. З нашої точки зору, найбільш поширенішою і доцільною класифікаційною ознакою методів економічного прогнозування є ступень формалізації, згідно якої їх можна розділити на дві групи: інтуїтивні та формалізовані.

Для прогнозування розвитку олійно-жирової галузі та обґрунтування заходів її державної підтримки запропоновано використання економіко-статистичних методів, методів математичного програмування та ітеративних методів балансової ув'язки показників.

Список літератури:

1. Борисевич В.И. Прогнозирование и планирование экономики: [учеб. пособие] / В.И. Борисевич, Г.А. Кандаурова, Н.Н. Кандауров; [под общ. ред. В.И. Борисевича, Г.А. Кандауровой]. – Мн.: Интерпрессервис, Экоперспектива, 2001. - 380 с.
2. Антонова Н.Б. Государственное регулирование экономики: [учебник] / Н.Б. Антонова. – Мн.: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2002. – 775 с.
3. Важинський Ф.А. Основні методи прогнозування соціально-економічного розвитку регіону / Ф.А. Важинський, І.Ф. Коломієць // Український державний лісотехнічний університет. Збірник наукових праць. Науковий вісник, 2004. - Вип. 14.7. – С. 166 – 170.
4. Білоног Т.В. Методологія розробки цільових комплексних інвестиційних програм. [Електронний ресурс] / Т.В. Білоног // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки), 2012. - № 2(18), т. 5. - Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znptdau/2012.../18-5-04.pdf
5. Пенькова О.Г. Прогнозування показників розвитку економіки на довгострокову перспективу / О.Г. Пенькова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу, 2012. - № 1(17). – С. 83 – 89.